

**MINISTRY OF HEALTH OF UKRAINE
DANYLO HALYTSKY LVIV NATIONAL MEDICAL UNIVERSITY
DEPARTMENT OF UKRAINIAN STUDIES**

*On the occasion of the 15th anniversary
of department of Ukrainian studies*

MODERN UKRAINIAN NATION: LANGUAGE, HISTORY, CULTURE

**Materials
of International Scientific-Practical Conference
(Lviv, March 16, 2016)**

Lviv, 2016

УДК 342.1 (477):811.161.2:94(477):008
ББК 63.5(4Укр)+81(4Укр)+63.3(4Укр)+71(4Укр)
С 916

Сучасна українська нація: мова, історія, культура [Текст] : матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю 16 березня 2016 року з нагоди 15-річчя кафедри українознавства / Наукові редактори : проф. Чоп'як В. В., проф. Магльований А. В. – Львів: Друкарня ЛНМУ імені Данила Галицького, 2016. – 471 с.

Наукова рада:

д-р філол. наук, професор, академік Академії наук вищої школи України Володимир Качкан;	д-р філос. наук, професор Ігор Держко;
д-р мистецтвознавства, професор Віолетта Дутчак;	д-р філол. наук, професор Роман Голод;
д-р філол. наук, професор Ірина Колесникова;	д-р істор. наук, професор Дмитро Білий;
д-р філол. наук, професор Валентина Сімонок;	д-р філол. наук, професор Наталія Руснак;
д-р філол. наук, професор Ірина Кочан;	д-р філол. наук, доцент Ірина Фаріон;
д-р істор. наук, доцент Андрій Криськов;	д-р філол. наук, професор Ганна Віват;
д-р пед. наук, професор Володимир Мельничайко;	д-р істор. наук, доцент Галина Саган;
д-р пед. наук, професор Григорій Васянович;	д-р істор. наук, професор Ігор Срібняк;
д-р філол. наук, професор Світлана Шабат-Савка;	д-р істор. наук, професор Олексій Сухий;
д-р філол. наук, професор Михайло Вінтонів;	д-р філос. наук, професор Володимир Таран;
д-р філос. наук, професор Ірина Утюж;	д-р істор. наук, професор Артур Маргулов;
	д-р наук із соціальних комунікацій, професор Ігор Павлюк

Редакційна рада:

канд. філол. наук, доцент Тетяна Єщенко (відповідальний редактор);
канд. філол. наук, доцент Надія Черкес;
канд. істор. наук, доцент Наталія Божко;
Doctor Of Sciences Ігор Ходак;
канд. філол. наук Тетяна Сушкевич;
канд. істор. наук Наталя Гірна;
канд. істор. наук Віра Мельник.

У збірнику уміщено матеріали учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасна українська нація: мова, історія, культура». Подано розвідки, в яких проаналізовано феномен українства у світі, образ України у культурі та мистецтві, державну мову як предмет в національних навчальних закладах України, українознавство у площині політики і філософії держави; розглянуто нові інтелектуально-культурні генерації та їх роль у національно-духовному поступі України, українську національну ідею і християнство, сучасні інтерпретації народної культури українців, колективну пам'ять і національну ідентичність, мову як основу безпеки української нації; визначено роль творчої інтелігенції України в період системних змін 1985 – 2015 рр.; запропоновано шляхи дослідження, збереження та популяризації культурно-мистецької спадщини України.

Для науковців у галузі українознавства, істориків, культурологів, філологів.

The collection contains materials of participants of International scientific-practical conference «Modern Ukrainian nation, language, history and culture.»

There are analyzed explorations about the phenomenon of Ukrainians in the world, the image of Ukraine in culture and art, the state language as a subject in national educational institutions of Ukraine, Ukrainian studies in the plane of politics and philosophy of the state; there are considered new intellectual and cultural generations and their role in the national and spiritual progress of Ukraine, the Ukrainian national idea and Christianity, modern interpretation of Ukrainian folk culture, collective memory and national identity, language as the basis of security Ukrainian nation; it is determined the role of intellectuals of Ukraine during the system changes 1985 - 2015 years; there are suggested the ways of research, preservation and promotion of cultural and artistic heritage of Ukraine.

For researchers in the field of Ukrainian studies historians, culture experts, philologists.

*Автори несуть повну відповідальність за грамотність поданих текстів, точність наведених фактів, цитат, покликань, статистичних даних, власних імен, оформлення бібліографії
Редакційна рада має право на скорочення матеріалів*

Затверджено Вченою радою Львівського національного
медичного університету імені Данила Галицького
(протокол № 1 від 05.02.2016 року)

© Львівський національний медичний
університет імені Данила Галицького, 2016
© Автори тез доповідей, 2016

ЗМІСТ

Вітальне слово ректора	10
Передмова	11

МОВА

Національно-мовна картина світу і культурно-текстова комунікація

Бачишина Ольга Часо-просторове зміщення в українській химерній прозі.	12
Гонтарук Лариса Відображення українсько-російських мовних контактів у «Словнику староукраїнської мови XIV – XV ст.» та «Словнику української мови XVI – першої половини XVII ст.».....	13
Грачова Аліна Символ як показник духовного розвитку людства (на матеріалі українського та італійського фольклору).....	20
Гримашевич Галина Статус прислівника в сучасному мовознавстві: традиції та модерн.....	21
Дидик-Меуш Ганна Здоров'я фізичне і духовне: до мовного портрету людини у львівських пам'ятках XVI – XVII ст.....	23
Ещенко Тетяна До питання про етнологію тексту: символ «козак» у мовній картині світу українців.....	26
Зубець Наталя Облігаторність в українському спілкувальному етикеті	29
Калінська Оксана Мовні маніпуляції як способи впливу на поведінку людини	31
Козелко Ірина Культура мови на сторінках часописів «Рідна мова», «Наша культура»	32
Конопленко Наталія Змістово-логічна роль парцелятивів у композиційному структуруванні тексту	33
Крижко Олена Тваринний світ у контексті сучасної лінгвістики	36
Кушмет-Бодаммер Марія Назви місць для утримання свійських птахів (на матеріалі східноєвропейських говірок).....	38
Лук'янчук Ірина До психологічних особливостей українського світогляду	40
Мельничайко Володимир, Криський Мирослава Стилізація під старовину в романі І. Білика «Меч Арея».....	40
Микитюк Оксана Індивідуально-авторські кольоролексеми Дмитра Донцова в аспекті антитези.....	46
Олійник Еліна Функціонування з'ясувальних конструкцій мовленнєвої діяльності в публіцистиці.....	49
Руснак Наталія, Руснак Юлія Релікти світоглядних систем у буковинському веселлі	51
Сімонович Оксана Символи в українській мові: репрезентація в тлумачних та спеціальних словниках	54
Сімонок Валентина Мова як спеціальна система організації людського досвіду	56
Сніжко Наталія Історія українського мовомислення в інтегрально-ідеографічному вимірі.....	59
Фаріон Ірина Мовосвіт Миколи Лисенка крізь призму його лексики.	61
Хобзей Наталія Структура діалектного словника: ілюстрація.....	64
Чура Анна Ключові терміни старослов'янської суспільно-політичної лексики: етимологічний дискурс.....	67
Шабат-Савка Світлана Етномарковані конструкції як засоби вербалізації комунікативних інтенцій мовця	70
Юносова Валентина Проблема класифікації лексичних синонімів у сучасній лінгвістиці	72

Державна мова як предмет у національних навчальних закладах України

Александрова Валентина Методична розробка засідання тематичного гуртка з української мови «Шанувальники української фразеології» для учнів старших класів	75
Анучина Любов, Грицаненко Валентин Вища школа сучасної України	79
Бабай Людмила Роль української мови в професійній діяльності	81
Бабій Ірина Виховання національної свідомості у студентів вищої школи в процесі рідномовної підготовки.....	83
Варнавальська Інна Кейс-метод у формуванні комунікативної компетентності студентів спортивного напрямку на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням)	85
Вдович Світлана Роль мови в естетичному розвитку майбутнього фахівця	88
Головата Лариса Застосування інтерактивних технологій у процесі навчання української мови (за професійним спрямуванням)	91
Гончарук Валентина Підготовка студентів-філологів до пошуково-дослідницької експедиційної діяльності.....	93
Дружененко Раїса Формування комунікативно-прагматичної компетентності майбутнього вчителя української мови і літератури на синтаксичній основі	95
Кінах Галина Вивчення на уроках української мови в ПТНЗ лексики з використанням інтерактивних та інформаційно-комунікаційних технологій	97
Козловська Лариса Мовно-професійна модель освіти в економічному університеті	100
Колеснікова Ірина Лінгворекламистика: нотатки про новий спецкурс для студентів ВНЗ України.....	102
Лещенко Тетяна, Шарбенко Тетяна, Юфіменко Вікторія Інноваційні технології викладання української мови за професійним спрямуванням у ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія» (м. Полтава).....	104

Нос Наталія Розвиток національно-мовної особистості у вищому навчальному закладі.....	107
Санівський Олександр Національний образ світу за В. Сухомлинським	109
Сілевич Лілія, Мельничук Оксана Методичні принципи викладання «Української мови (за професійним спрямуванням)»	111
Терещенко Світлана Інновації в лексиконі сучасного освітнього дискурсу	113
Черкес Надія Використання професійної мови медика як активного фактора мовотерапії – важливий аспект вироблення мистецтва спілкування у студентів вищих медичних навчальних закладів України	115
Якубовська Марія Архетип родинного виховання у формуванні загальнокультурної компетентності як парадигми професійного становлення сучасного професіонала-фахівця (на прикладі творчості Ірини Грицини-Матешук та Лесі Вацеби-Матешук).....	118

Мова - основа безпеки української нації

Алтухов Володимир Мовний вимір національної безпеки України	121
Васянович Григорій Сутність і зміст науки про рідномовні обов'язки українського громадянина в імперативах Івана Огієнка	123
Вінтонів Михайло, Вінтонів Тетяна Мовна політика: стан і перспектива	127
Газізова Олена Українознавчий підхід до формування національно свідомої мовної особистості	129
Гимер Надія Мова і правовий рівень культури нації.....	131
Котерлін Ірина Інформаційна безпека як елемент інформаційної культури українського суспільства	133
Кудря Микола Українська мова – основа безпеки держави та основна засада збереження національної ідентичності	136
Магрицька Ірина Мовна політика «Помаранчевої» влади.....	138
Никифороенко Андрій Мова радянської історичної науки як засіб маніпулювання свідомістю	141
Мороз Оксана Українська мова як основа безпеки українців м. Маріуполя	144
Путро Алла Щодо питання національно-духовної культури українського народу	146
Чикайло Ігор Сучасна мовна політика України: об'єднання нації чи загроза національної єдності	148
Чикайло Ігор, Стох Малгожата Мова як засаднича основа національної ідентичності (на прикладі мовної політики Польщі).....	151
Ярова Карина, Дробот Олена Мова, народ, культура: збереження мови як запорука збереження національної свідомості.....	154

Українська термінологія і наукова мова сучасного фахівця

Васильовська Ірина Національна специфіка соматичних термінів в українській мові.....	155
Дидик Наталія Цирульники-хірурги в історії української медицини: специфіка лікування та слововживання	156
Жангазінова Руслана Літературно-критичні періодичні видання зламу століть як джерело до вивчення літературознавчих термінів	158
Ішук Наталія Епонімні номінації на позначення хвороб людини.....	159
Кочан Ірина Медична термінологія крізь призму лінгвістики	160
Кравченко Євдокія Граматична варіантність у термінології: система й узус.....	162
Личук Марія До питання про запозичення в медичній термінології і культуру професійної мови	164
Ментинська Ірина Найпродуктивніші суфіксальні моделі комп'ютерної термінології	166
Місяк Наталія Авторська індивідуальність у мові наукових праць Івана Огієнка	168
Панчишин Мар'яна Найактивніший період функціонування власне українських медичних термінів Галичини	170
Сергеева Галина Особливості формування терміносистеми українського права	172
Содомора Павло Філософські терміни: українська перекладна література	175
Хирівська Галина Українські медичні лексикографічні праці: стан, проблеми, перспективи	176

Українська мова як іноземна

Голод Наталія Мова як засіб інтеграції іноземних студентів в українське культурне середовище.....	179
Дробот Олена Країнознавчий аспект у викладанні української мови у вищих навчальних закладах України.....	180
Мацюк Зоряна Навчання відмінкової системи іменників у курсі української мови як іноземної	182
Нагорняк Оксана Формування професійного мовлення в іноземних студентів-медиків.....	184
Стечак Галина Соціально-культурний аспект викладання української мови для іноземних студентів	185
Фоміна Людмила, Каалініченко Ольга, Нестеренко Анастасія Особливості компонентного вивчення української мови як іноземної	187
Чорняк Анна Іноземна мова як чинник євроінтеграційних процесів в Україні	189
Шатілова Олена Популяризація культурно-мистецької спадщини України на заняттях з української мови як іноземної.....	190

ВІДРЕДАГУЙТЕ ТЕКСТ

«Альвеолярний паросток верхньої челюсті на передній поверхні має ряд підвищень, які виникли від близького прилягання корнів зубів. Ці виступи за звичай більш виражені у першого різця та клика, і можуть бути прощупані не тільки крізь десна, але й крізь товщину губи. У чоловіків підвищення більш значимі від жінок. Альвеолярний відросток, по даним Ю.Б.Гінзбурга, являється генетично самостійною кісткою».

ПРАВИЛЬНИЙ ВАРІАНТ

«Альвеолярний відросток верхньої щелепи на передній поверхні має ряд підвищень, які утворилися від близького прилягання корнів зубів. Ці виступи зазвичай виразніші в першого різця та ікла, їх можна прощупати не тільки крізь ясна, а й крізь товщу губи. У чоловіків підвищення виразніші, ніж у жінок. Альвеолярний відросток, за даними Ю.Б.Гінзбурга, - генетично самостійна кістка».

Аналізуємо текст, акцентуємо увагу на таких термінах:

альвеолярний відросток - порівняння термінів «альвеолярний» і «комірковий», фіксація їх у словниках і навчально-методичній літературі; семантика;

відросток - розрізнення значень слів «відросток», «виросток» (рос. –мышелок) і «паросток» за відповідними словниками;

корінь зуба – особливості відмінювання;

ікло – специфіка перекладу з російської мови; особливі граматичні форми (**іклів** – Р.в. множини); неправильні граматичні форми;

ясна – вживання тільки у множині; специфіка прикметникових форм (**ясе'нний**);

товща – розрізнення значень паронімів «товща – товщина».

Ми підготували банк профілізованих тестових і текстових завдань на кожне заняття для поточного контролю знань студентів медичного і стоматологічного факультетів, де широко використані вищезгадані технології навчання за дидактичним принципом – від простого до складного.

Застосовуємо також тестовий контроль знань, ділові ігри («Професіограма лікаря», «Прийоми професійного спілкування»).

Висновки. Отже, застосування новітніх педагогічних технологій на основі теорії особистісно орієнтованої освіти сприяє досягненню провідних цілей вивчення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у медичному ВНЗ. Накопичений авторський досвід постійно збагачується.

Література

1. Основні засади розвитку освіти України ; за ред. В.Г.Кременя та ін. - Київ-Тернопіль, 2004. – 147 с.
2. Балл Г. О. Категорія «культура особистості» в аналізі загальної та професійної освіти / Г. О. Балл // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи : [зб. наук. прац.; за ред. І. А.Зязюна, Н. Г.Ничкало]. - К., 2003. - С. 51 - 61.
3. Бондаревская Е. В. Смыслы и стратегии личностно ориентированного воспитания / Е. В. Бондаревская // Педагогика. - 2001. - №1. - С.17 - 24.
4. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. -К.: Либідь, 1997.- 376 с
5. Инновационные технологии в гуманитарном вузе / В. Й.Носков, А. В. Кальянов, О. В. Мирошниченко [и др.]; под. ред. В.Й.Носкова.- Донецк: ООО «Лебедь», 2002.- 288 с.
6. Козаков В. А. Теория и методика самостоятельной работы студентов: дис. доктора пед. наук / В.А. Козаков. - К., 1991. – 387 с.
7. Сисоева С. О. Освіта і особистість у швидкозмінному світі / С. О. Сисоева // Педагогіка і психологія професійної освіти: результати досліджень і перспективи: [зб. наук. прац.; за ред. І.А.Зязюна, Н.Г.Ничкало]. - К., 2003.- С.39-50.

УДК 342.725

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Наталія Нос,

старший викладач кафедри мовознавства Українського державного університету залізничного транспорту

Висвітлено шляхи розвитку національно-мовної особистості у вищому навчальному закладі. З'ясовано вплив культурологічного фактора та мовленнєвої діяльності, запропоновані прийоми роботи на практичних заняттях з української мови для досягнення поставленої мети.

Ключові слова: національно-мовна особистість, норми літературної мови, національна свідомість, культурологічний фактор.

It is lit the ways for the development of the national-linguistic personality in the high school. The influence of cultural factor and speech activity is found. It is proposed the techniques of work in practical classes of the Ukrainian language to achieve this purpose.

Key words: national-linguistic personality, norms of the literary language, national consciousness, cultural factor.

Актуальність. Переорієнтація сучасного суспільства на гуманістичний розвиток людини зумовила нові вимоги до навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Зараз навчально-виховний процес повинен бути спрямований перш за все на формування та розвиток

національно-мовної особистості, тобто, особистості, як носія національної свідомості, рідної мови та культури. Як наголошував Григорій Нудьга (український письменник і літературознавець): «Дехто ладен вважати мову тільки засобом комунікації, інструментом порозуміння між людьми, народами. Насправді ж це не так. У мові закодовує нація всю свою історію, свій багатотисячлітній досвід, здобутки культури і цивілізації, свою матеріальну і духовну самобутність» [1, с. 254].

Перша сходинка до формування національно-мовної особистості у вищому навчальному закладі – це оволодіння студентами теоретичним і практичним матеріалом, а це стосується орфографії, пунктуації, фонетики та стилістики. Як показує практика, більшість першокурсників недостатньо володіють нормами сучасної української літературної мови, не знають значення деяких суто українських слів та фразеологізмів, не кажучи вже про труднощі усного зв'язного мовлення при створенні діалогів та монологів.

Мова є універсальним засобом не тільки спілкування, а всього буття народу з усіма його ціннісно-змістовими ознаками, що формують структуру об'єктно-суб'єктної взаємодії. Мова містить у собі досвід попередніх поколінь, комплекс соціально та історично вироблених категорій світопізнання і оцінювання явищ дійсності, систему морально-етичних понять і суспільних орієнтирів. Особливу увагу звертаємо на усі види мовленнєвої діяльності, які необхідні для розвитку комунікативної компетентності студентів. Комунікативна компетентність може включати такі аспекти, як вміння створювати, читати та розуміти тексти різного характеру (діалоги, доповіді, розповіді); вміння підтримувати розмову навіть при обмеженій лексичній та граматичній базі; знання того, як змінюється мова залежно від комунікативної ситуації та учасників спілкування (формальне та неформальне спілкування). На практичних заняттях бажано створювати такі мовні ситуації, в яких би формувалася особистість як суб'єкт ділового спілкування. «Адже особа з низьким рівнем мовної культури, яка не вміє висловлювати свої думки, яка припускається помилок під час спілкування, приречена на комунікативні невдачі» [3, с. 67]. Перш за все – це розвиток вміння вести діалогічне спілкування на мікро-макрорівні, тобто будувати міні-діалог відповідно до конкретної ситуації і розширювати його, включаючи до обговорення додаткові питання. Під час проведення таких практичних занять з української мови відбувається взаємопов'язаний процес оволодіння студентами теоретичними знаннями та стимулювання творчої ініціативи суб'єктів взаємодії.

Не менш вагомим у процесі формування національно-мовної особистості є культурологічний фактор. Адже шлях української мови до відродження був тернистим і нелегким. Як казав В. Маринчак: «Слово-Бог і слово людське одвічно, повсякчас і повік віку передує всьому, що творить людина в світі. А це значить, що поки є у нас слово, перед нами є майбутнє, є надія. У нас не було ні правди, ні волі, у нас одбирали віру. Але крізь мури пробивалося слово, і попри все, навіть коли розум вже не бачив перспективи, серце сподівалось» [1, 258]. Таким чином, основні моменти української культури у мовних особистостях студентів слід поповнювати знаннями про видатні мовні постаті минулих епох історії українського народу – від «Повчання» Володимира Мономаха до сучасності. Елементарне незнання молоддю зачинателя сучасної української літературної мови наводить на думку про своєрідний «вакуум» рідної культури суспільства. Адже вихід у 1798 р. «Енеїди» І. Котляревського передумовив всю подальшу історію не лише нової української літератури та національної ідентичності, а й нової української літературної мови. Котляревський «отим словом переносить козацьку славу в убогу сирітську хату. В «Енеїді» звучить голос українського соловейка, що віщує пробудження. Пробудження і народження новітньої думи» [1, с. 258].

Іншою проблемою, яка виникає на шляху формування національно-мовної особистості постає суржик. Суржик – це «побутове мовлення», «елементи двох або кількох мов, об'єднані штучно; нечиста мова» [2, с. 854]. Суржик – явище досить поширене. Мабуть, чи не найголовнішим засобом його викоренення є спілкування українською мовою. Спочатку це буде непросто і постійні виправлення можуть навіть викликати негативні емоції, але поступово з'явиться так званий «внутрішній цензор». Проблема словникового запасу, яка буде поставати при цьому, може бути вирішена шляхом залучення україномовних текстів до усного і писемного мовлення студентів.

Для розв'язання поставлених завдань слід активніше звертатися до таких прийомів роботи на практичних заняттях з української мови, як: 1) добір слів до певної мовної ситуації; 2) написання й редагування документів; 3) складання речень і текстів у різних стилях сучасної української літературної мови; 4) написання рефератів та повідомлень; 5) переклад і редагування речень та словосполучень, звертаючи особливу увагу на складні моменти; 6) читання вголос, імітування ситуацій ділового спілкування.

Література

1. Горбачук В. *Барви української мови [Текст] / В. Горбачук*. - К.: КМ АCADEMIA, 1997. - 272 с.
2. *Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970-1980) в 11 томах*. - К.: Наукова думка. - Т. 9. - 1978. - 917 с.
3. Шевчук С.В. *Українська мова за професійним спрямуванням [Текст] / С. В. Шевчук, І. В. Клименко*. - К.: Алерта, 2011. - 696 с.

Наукове видання

**СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА НАЦІЯ:
МОВА, ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА**

Збірник матеріалів
науково-практичної конференції
з міжнародною участю з нагоди 15-річчя кафедри українознавства
16 березня 2016 року

Підписано до друку 01.03.2016 р.
Формат 60x84 1/8. Умовн.- друк. арк. 54,87.
Тираж 200 прим. Замовлення №394.

Підготовку та випуск видання здійснено
в Друкарні Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького